

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 1387/1-XIV/1
30.09.2010. године

На основу члана 221. став 1. алинеја 16. и члана 266. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој VII редовној седници, одржаној дана 30.09.2010. године, донело следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије са оценом докторске дисертације: СПОЉНЕ ГРАНИЦЕ КРАЉЕВИНЕ СХС У ДОБА ДРЖАВНОПРАВНОГ ПРОВИЗОРИЈУМА 1918-1921, кандидата мр Александара Главника и одобрава усмена одбрана.

Ова се одлука упућује Стручном већу Универзитета на сагласност.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Комисији
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Весна Димитријевић

Факултет Филозофски
04/1-2 бр.6/1765
(број захтева)
1.010.2010.
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
Веће научних области
друштвено-хуманистичких наука
(Назив већа научних области коме се захтев упућује)

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Александра (Љубомир) Главника
(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИДАТ Александар (Љубомир) Главник
(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под насловом: _____

Спољне границе Краљевине СХС у доба државноправног провизоријума 1918-1921

Универзитет је дана 7.12.2005. својим актом под бр 4-41/-4 дао сагласност на предлог теме докторске дисертације која је гласила: _____

Спољне границе Краљевине СХС у доба државноправног провизоријума 1918-1921

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Александра (Љубомир) Главника
(име, име једног од родитеља и презиме)

образована је на седници одржаној 24.12.2009. одлуком факултета под бр 1937/1-X/4 у саставу: _____

	Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
1.	др Љубодраг Димић	редовни проф.	историја	Филозофски ф.
2.	др Мира Радојевић	доцент	историја	Филозофски ф.
3.	др Александар Касаш	редовни проф.	историја	Филоз. ф. у Новом Саду
4.	др Зоран Јањетовић	виши научни сарадник	историја	ИСИ

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана 30.09.2010.

Прилог:

1. Извештај комисије са предлогом
2. Акт Наставно-научног већа факултета о усвајању извештаја
3. Примедбе дате у току стављања извештаја на увид јавности, уколико је таквих примедби било.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Весна Димитријевић

Наставном и научном већу

Филозофског факултета

Београд

Изабрани на седници Наставног и научног већа Филозофског факултета у Београду у Комисију за оцену докторске дисертације “Спољне границе Краљевине СХС у доба државноправног провизоријума 1918 -1921”, кандидата мр Александра Главника, слободни смо да поднесемо следећи

РЕФЕРАТ

Краљевина СХС је била држава са најдужим границама у Европи после Немачке. Своје границе према суседима југословенска држава није ни брзо ни лако омеђала. Непосредно по формирању државе један део државних граница био је међународно признат и неспоран (према Грчкој и северозападна граница према Румунији), други међународно признат али споран (према Албанији и Бугарској), трећи је имао карактер привремених демаркационих линија (део границе према Румунији у Банату, и граница према Мађарској, Италији, Аустрији). Краљевина СХС је била окружена са седам суседа према којима се, у највећем

броју, налазила у спору а често и у сукобу око граница. Одредбе примирја од 3. новембра 1918. остављале су бројне непознанице и додатно подјаривале ревизионистичка и реваншистичка расположења суседних држава.

О границама југословенске краљевине до сада није писано на систематичан начин. Уколико је радова и било одликовала их је фрагментарност, посматрање једног издвојеног проблема (попут Конференције мира у Паризу, Јадранског питања, Границе према Мађарској...). Отуда истраживање колеге Главника представља први целовити покушај сагледавања питања спољних граница југословенске државе.

Своје анализе и закључке колега мр Александар Главник је засновао на архивској грађи похрањеној у Архиву Југославије (8 архивских фондова и збирки), Архиву Војноисторијског института (3 архивска фонда), Архиву Србије (2 архивска фонда). Користио је дванаест збирки објављених извора од којих су неке имале и више томова. До важних сазнања аутор је стигао користећи 20 различитих дневних новина и периодичних издања. Упоредо са тим кандидат се ослонио и правну, политиколошку и историографску литературу (209 наслова) објављену на српском и енглеском језику.

Структуру докторске дисертације колега мр Александра Главника поред предговора, увода и синтетичког закључка чини осам поглавља. У прва два поглавља аутор је размотрио питање граница на Балкану у Првом светском рату и на Конференцији мира у Паризу. Полазећи од чињенице да су односи са шест од седам југословенских суседа били специфични аутор је посебна поглавља дисертације посветио граници у Подунављу (Мађарска и Румунија), према Бугарској, Албанији, Италији, Аустрији. Питање границе према Грчкој, која се није мењала, фрагментарно је обрађено унутар других општих питања али му аутор није посветио посебно поглавље. Унутар посебне целине обрађен је верски аспект граница југословенске државе и улога Ватикана у Настанку Краљевине СХС.

У уводним деловима рада кандидат је понудио више значења појма "граница". Посебну пажњу је посветио месту границе у концепту модерне државе и

принципима на основу којих су одређиване границе европских држава после Првог светског рата. Разматрајући границе југословенске државе скренуо је пажњу на део природних граница али и оне које су утврђене на етничком начелу уз констатацију да је Краљевина СХС на више страна била географски и политички “затворена” и комуникационо неповезана земља.

Прво поглавље рукописа докторске дисертације колеге мр Александра Главника посвећено је границама у Првом светском рату (19 - 73 стр). У оквиру тога размотрене су тада присутне идеје о етничком јединству Срба и Хрвата, националним циљевима југословенских народа, месту и улози великих сила на Балкану. Идентификовани су максималистички национали захтеви, сагледани конкретни интереси балканских држава и великих сила, анализирана различити погледи на уједињење југословенских народа. Размотрене су идеје које су се тицале одређивања будућих граница како југословенске тако и националних државе (идеје Н. Пашића, краља Александра, Нике Жупанића, Иве Пилара, надбискупа Штадлера, Конрада Хецендорфа, Јована Цвијића..). На основу постојеће литературе реконструисани су основни ратни циљеви Србије и приказано расположење које је према могућности стварања велике јужнословенске државе на Балкану постојало у Лондону, Москви, Паризу. Кандидат је анализирао разне видове реализације југословенске идеје. Сагледао је интересе Србије али и Италије, Бугарске и Румуније које су свој улазак у рат условљавале конкретним територијалним уступцима зараћених сила. У оквиру тих делова текста указао је на притиске којима је била изложена Србија са циљем да део својих територија уступи суседним земљама. У посебним подцелинама приказано је остваривање српских ратних циљева и скренута пажња на проблеме будућих југословенских граница.

Друго поглавље дисертације насловљено је „Борба за југословенске границе на Конференцији мира“ (74 - 119 стр). За границе југословенске државе тамо је своје дипломатско умеће, политички углед, морални капитал победника уложила српска дипломатија. Конференција мира у Паризу је била место на коме је југословенска држава отпочела свој међународни политички живот, истакла политичке ставове и националне аспирације, коначно задобила географско-политички идентитет,

уградила себе у међународне дипломатске токове. Ипак, на Конференцији мира у Паризу, новонастала држава је била у кругу земаља не само са “ограниченим интересима” већ и са “ограниченим правима”. Кандидат је приказао основне ставове на којима се темељила политика југословенске делегације на Конференцији мира у Паризу. Обрадио је више различитих аспеката делатности југословенске делегације на Конференцији мира у Паризу. Посебно је анализирао начела Конференције мира (јавна дипломатија, равноправност народа, националне државе, право народа на самоопредељење, стратегијске границе, животни и економски интереси) и њихову примену у раду делегације Краљевине СХС. Свеобухватно је сагледан Меморандум генерала Пешића ослоњен на стратегијским начелима, концепција Ј. Цвијића заснована на географским и етнографским аргументима и политика Делегације која је посебно инсистирала на начелу народности, равноправности народа и јавној дипломатији. Анализиран је однос великих сила, посебно, Италије према питању југословенских граница. Дужна пажња је посвећена и југословенским захтевима којима се желело: постићи да све територије насељене југословенским становништвом уђу у састав новонастале државе, задобити што бољу природну граници и припојини неколико економски значајних области. У том контексту анализирани су захтеви према Бугарској, Румунији, Мађарској, Италији, Аустрији. Посебно су обрађени проблеми са ратификацијом мировних уговора у Привременом народном представништву.

Треће поглавље дисертације је посвећено границама са Мађарском и Румунијом у Подунављу (120-177). Приказане су политичке и економске прилике које су владале у Подунављу на крају Првог светског рата. Обрађени су ставови и аргументација о разграничењу које су заступале владе Мађарске, Румуније и Краљевине СХС. Посебна пажња је посвећена разграничењу у Банату и настојањима заинтересованих страна да буде реализован њихов „гранични концепт”. У оквиру тога је и стално настојање кандидата да дефинише билатералне односе суседа у Подунављу и реконструише њихове везе са великим силама. Сагледани су оквири националне пропаганде и идентификован интензитет са којом је спровођена. Посебно су обрађени односи Краљевине СХС према социјалистичкој револуцији у Мађарској, ревизији границе, рестаурацији

Хабсбурга. Важну тему представљало је и сагледавање положаја југословенских мањина у Мађарској и Румунији.

Граници Краљевине СХС и Бугарске посвећено је посебно поглавље докторске дисертације (178-233 стр). Истраживање је показало на који је начин борба за “турско наслеђе” на Балкану настављена између Краљевине СХС и Бугарске током и после Првог светског рата. Простор око кога су се две државе сукобљавале, одмеравале своју моћ, настојале да “смире стање” или подјаре већ постојеће напетости превасходно је била Македонија. Темељно је обрађено разграничење две државе, одређен утицај векиких европских држава на утврђивање граничне линије, склапање мировних уговора и његово спровођење. Аутор је указао на пропагандне, политичке и војне притиске којима је било изложено становништво уз границу. Терористичке акције ВМРО и других организација нису били усмерене само према државним органима и преставницима југословенске државе већ и према цивилном становништву. У мери у којој је то било могуће приказана су реваншистичка и ревизионистичка расположења која су одређивала политику Бугарске према суседима али и утицала на зближавање балканских држава Румуније, Краљевине СХС и Грчке које су себе доживљавале као чуваре „балканске равнотеже”.

У посебном поглављу обрађене су и границе југословенске државе према Албанији (234-293 стр). У тим деловима текста предочен је развој великоалбанског националног програма (од 1877. до 1912), приказано формирање албанске државе 1912. и делатност Комитета за одбрану Косова и северног Епира, сагледана дешавања током Првог светског рата. Кандидат је обрадио југословенско-италијанску борбу за преваласт у Албанији. Проговорио је о нестабилној политичкој ситуацији у Албанији, разједињености албанског покрета и политици великих сила према „албанском питању” на Конференцији мира у Паризу. Посебно је обрађено деловање качачког покрета и настојање југословенских власти да обезбди државну границу према Албанији. Како се граница према Грчкој није мењала у периоду после Првог светског рата кандидат је то питање само маргинално обрадио.

У оквиру поглавља посвећеном утврђивању границе Краљевине СХС према Италији (294-357 стр) колега Главник је посебно обрадио решавање „јадранској питања“ током Првог светског рата и на Конференцији мира у Паризу. Настојећи да одржи превласт на Јадрану Италија се супротставила настанку југословенске државе. У том контексту италијанска политика је настојала да реализује одлуке тајног Лондонског уговора из 1915, развије антијугословенску пропаганду, подстакне делатност антијугословенских и сепаратистичких покрета, онемогући просперитет југословенске државе. На другој страни нова југословенска власт је оспоравала тежње Италије, избегавала разговоре на основу Лондонског уговора, тражила арбитражу за Истру и Трст. Кандидат је јасно приказао југословенску политику према „јадранском питању“, сгледао садржаје званичних сусрета југословенских и италијанских представника, указао на ставове а понекад и сукобе великих сила око решавања „јадранског питања“. „Проблем Ријеке“ посебно је обрађен. Анализиран је Рапалски мировни уговор и реконструисано разграничење са Италијом. Истраживање је потврдило став да решење постигнуто у Рапалу није било епилог већ увод у нове сукобе Краљевине СХС и Италије.

Последња два поглавља, посвећена граници Краљевине СХС према Аустрији (357-410 стр) и улози Ватикана у формирању југословенске државе и одређивању њених граница (411-450 стр), засвођују истраживање колеге мр Александра Главника. У тим деловима текста подробно је реконструисана борба југословенске државе за утврђивање северозападне границе. Свестрано је обрађено “корушко питање” (његов политички, национални и економски значај и војно-стратешка и међународна димензија), југословенска управа у зони А чији је циљ био да тај простор integriше у састав Краљевине СХС (политички, економски, комуникационо), питање плебисцита. Унутар посебне подцелине обрађени су погледи словеначких политичких партија према границама југословенске државе. Приказом односа Ватикана према југословенској држави указано је на значај верског чиниоца приликом утврђивања спољних граница Краљевине СХС.

Истраживање колеге мр Александра Главника је показало да су границе југословенске државе више били бедеми и зоне које спречавају отуђење

периферних делова државе и шанчеви који одељују, плаше, удаљују суседе него линије које спајау. Око југословенских граница спорице су се не само балканске државе већ и велике силе. Око њих су избијале дипломатске кризе и међународни спорови, исказивала се непријатељства реваншизми и ревизионизми. Границе су пречесто биле разлог за исказивање моћи, „сиви простори” у којима гину војници, граничари, цивилно становништво, цвета шверц. Та чињеница имала је посебну тежину 1918-1921. када Балкан губи своју „посредничку функцију”. Сукобе су подстицали политички и економски интереси ванбалканских фактора моћи али и супротности и анимозитети балканских народа формирани вековима, непостојање јасних етничких граница међу измешаним балканским народима, нерешени национални проблеми, претензије на простор суседа, реваншизми, настојања да се исправе „историјске неправде”, недостатак демократских традиција.

Имајући све наведено у виду слободни смо да Наставном и научном већу Филозофског факултета у Београду препоручимо да прихвати наш позитиван реферат о докторској дисертацији мр Александра Главника „Спољне границе Краљевине СХС у време државноправног провизоријума 1918-1921” и одобри јавну одбрану на којој би чланови Комисије изнели своје појединачне примедбе и сугестије.

У Београду

Комисија:

25.05.2010.

Др Александар Касаш, редовни професор,
Филозофски факултету Новом Саду

Др Зоран Јањетовић, виши научни сарадник,
Институт за новију историју Србије

Др Мира Радојевић, доцент,
Филозофски факултет у Београду

Др Љубодраг Димић, редовни професор,
Филозофски факултету Београду
(ментор и писац реферата)